

**Wyrok z dnia 11 kwietnia 1996 r.
II UR 4/96**

Całokształt przepisów prawnych regulujących prawo do renty rodzinnej dla dzieci wskazuje, że zasadniczym celem tego świadczenia jest dostarczanie środków utrzymania tym dzieciom pracownika (rencisty), które w związku z kształceniem się w szkole nie wykonują pracy stanowiącej źródło utrzymania.

Przewodniczący SSN: Maria Tyszel (sprawozdawca), Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Stefania Szymańska,

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Witolda Bryndy, po rozpoznaniu w dniu 11 kwietnia 1996 r. sprawy z wniosku Czesławy H. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w J. o rentę rodzinną, na skutek rewizji strony pozwanej od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie z dnia 9 października 1995 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w J. decyzją z dnia 25 maja 1995 r. odmówił Czesławie H., urodzonej 15 stycznia 1945 r., przyznania renty rodzinnej po mężu Stanisławie, pobierającym rentę inwalidzką, zmarłym w dniu 27 sierpnia 1986 r. uznając, że wnioskodawczynie nie spełnia warunków określonych w art. 41 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), ponieważ w chwili śmierci męża nie była inwalidką ani też nie ukończyła 50 lat życia, ani przed śmiercią męża, ani też przed upływem 5 lat od tej daty, względnie od zaprzestania wychowywania córki Barbary H., urodzonej 1 maja 1972 r., tj. do ukończenia przez córkę 16 lat życia (1 maja 1988 r.). Wnioskodawczynie ukończyła 50 lat życia w dniu 15 stycznia 1995 r., córka jej w okresie od września 1988 r. do października 1990 r. uczęszczała do Zespołu Przynsposobienia Rolniczego, jednakże organ rentowy uznał, że uczestnictwo w tym Zespole nie było kształceniem się w szkole w rozumieniu art. 41 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy.

W odwołaniu, wniesionym do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie wnioskodawczynie podtrzymała swoje żądanie.

Wyrokiem z dnia 9 października 1995 r., [...], po rozpoznaniu odwołania, Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że w pkt I uznał, że córka wnioskodawczynie Barbara H. uczestniczyła w okresie od września 1988 r. do października 1990 r. w Zespole Przynsposobienia Rolniczego w B., który to okres był równoznaczny z kształceniem się w szkole, a w pkt II, w zakresie przyznania wnioskodawczynie renty rodzinnej, przekazał sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. W uzasadnieniu wyroku Sąd Wojewódzki, po przeprowadzeniu postępowania dowodowego przyjął, że system organizacji

i nauczania w Zespołach Przysposobienia Rolniczego, a także uprawnienie do kontynuowania nauki w Technikum Rolniczym po ukończeniu nauki w Zespole, przemawiają za przyjęciem, że córka wnioskodawczynie, przed ukończeniem 18 lat życia kształciła się w szkole w rozumieniu art. 41 ust. 1 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

W rewizji od tego wyroku Zakład Ubezpieczeń Oddział w J. zarzucając, że wyrok ten został wydany z naruszeniem prawa materialnego polegającym na błędnej wykładni art. 41 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin wnosił o jego zmianę i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie rozpoznając rewizję uznał, że w sprawie powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości co do wykładni pojęcia "kształcenia się w szkole" i przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, formułując je następująco:

"czy uczestnictwo małoletniego w Zespole Przysposobienia Rolniczego jest kształceniem się w szkole w rozumieniu art. 41 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 18 grudnia 1982 r. Nr 40, poz. 267 ze zm.) ?".

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Zespoły przysposobienia rolniczego mające na celu - w myśl art. 27 ustawy z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania (Dz. U. Nr 32, poz. 160) - kształcenie i doksztalcanie pracujących zastąpiły, utworzone Uchwałą Nr 17 Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 1957 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 94), szkoły przysposobienia rolniczego, dla kształcenia rolniczego i doksztalcania ogólnego młodzieży pracującej w rolnictwie. Szkoły rolnicze oraz inne placówki oświaty rolniczej zostały wyłączone z nadzoru pedagogicznego Ministra Oświaty i Wychowania i przekazane nadzorowi pedagogicznemu Ministra Rolnictwa rozporządzeniem z dnia 6 lutego 1981 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie określenia szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych prowadzonych poza resortem oświaty i wychowania oraz nadzoru pedagogicznego nad nimi (Dz. U. Nr 3, poz. 14). W uzyskanych przez Sąd Apelacyjny, wytycznych w sprawie organizowania i prowadzenia oraz finansowania przez Wojewódzki Ośrodek Przysposobienia Rolniczego działalności zespołów przysposobienia rolniczego podkreślono, że jednym z warunków uczestnictwa młodzieży w zespole jest praca "w indywidualnym gospodarstwie rolnym własnym lub rodzinnym albo innym". Odwołując się do orzecznictwa Sądu Najwyższego Sąd Apelacyjny uznaje, że przemawia ono za: "rozszerzającą formułą określenia "szkoły" w rozumieniu wyżej już powołanego art. 41 ust. 1 pkt 2 ustawy o z.e.p." pomijając jednak, że powołane orzeczenia wyraźnie odnoszą się do tych dzieci, które nie pracują zawodowo.

Skład orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela pogląd wyrażony w glosie Tadeusza Zielińskiego do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1982 r., II URN 74/82 (OSPika 1983 z. 9 poz. 182): "Całokształt norm prawnych regulujących rentę rodzinną wskazuje, że zasadniczym celem tego świadczenia jest dostarczenie środków utrzymania tym dzieciom pracownika (rencisty), które nie podjęły pracy w ramach stosunku pracy w związku z kształceniem się w szkole... Zwrot "uczęszczanie do

szkoły" w kontekście przepisów o rencie rodzinnej należy zatem rozumieć jako określenie szczególnej sytuacji, gdy ktoś jednocześnie nie pracuje zarobkowo i kształci się".

W myśl art. 391 § 2 k.p.c. uchwała Sądu Najwyższego rozstrzygająca zagadnienie prawne wiąże w danej sprawie co oznacza, że uchwałę taką Sąd Najwyższy może podjąć tylko wówczas, gdy sprawa, po wszechstronnym zbadaniu wszystkich istotnych okoliczności faktycznych jest dostatecznie wyjaśniona do stanowczego rozstrzygnięcia (art. 3 § 2 w zw. z art. 316 § 1 k.p.c.).

Wprawdzie jest poza sporem, że córka wnioskodawczynie uczestnicząc w Zespole Przesposobienia Rolniczego nie była pracownikiem w rozumieniu kodeksu pracy, jednakże jednym z warunków tego uczestnictwa była praca w rolnictwie.

Z akt rentowych wynika, że wypłata renty rodzinnej na córkę wnioskodawczynie została wstrzymana z dniem 1 czerwca 1988 r. w związku z ukończeniem przez nią 16 lat życia, jednakże wnioskodawczynie po podjęciu przez córkę nauki w Zespole Przesposobienia Rolniczego, od września tegoż roku, nie zgłosiła wniosku o ponowną wypłatę renty rodzinnej. Sąd Wojewódzki przed rozstrzygnięciem sprawy nie wyjaśnił tak istotnego elementu stanu faktycznego, jak to, czy córka wnioskodawczynie w latach 1988-90 była rolnikiem, względnie domownikiem rolnika w rozumieniu przepisu art. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268 ze zm.), czy była ubezpieczona względnie podlegała obowiązkowi ubezpieczenia. Zgodnie z przepisem art. 13 ust. 3 pkt 5 ustawy o z.e.p., okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu, innemu niż pracownicze, był okresem zaliczalnym do okresów zatrudnienia, a więc w zasadzie, w zakresie prawa ubezpieczeń społecznych rodził podobne skutki prawne jak wykonywanie zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Ten aspekt sprawy pominął również Sąd Apelacyjny.

Powołane wyżej przepisy, na podstawie których powołane zostały Zespoły Przesposobienia Rolniczego wskazują, że tworzone je dla młodzieży pracującej w rolnictwie, a więc w latach 1988-1990 podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia. Materiał dowodowy zebrany przez Sądy obu instancji nie pozwala na ustalenie, czy w takim zespole mogła się kształcić również młodzież nie pracująca w rolnictwie tak, jak np. w szkołach dla pracujących, na warunkach określonych § 3 ust. 2 załącznika Nr 2 do zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 23 lipca 1974 r. (Dz. Urz. Min. O. i W. Nr 8, poz. 6) mogły kształcić się nie pracujące zawodowo kobiety, które ukończyły 17 lat.

Wskazane braki postępowania dowodowego a także zasada ekonomii procesowej uzasadniają więc przejęcie sprawy do rozpoznania i uchylenie zaskarżonego wyroku.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Wojewódzki uzupełni postępowanie dowodowe dla wyjaśnienia omówionych wyżej wątpliwości co do charakteru pracy córki wnioskodawczynie w gospodarstwie rolnym, w aspekcie jej podlegania obowiązkowi ubezpieczenia. W razie potrzeby, Sąd zwróci się do Ministerstwa Rolnictwa o wyjaśnienie, czy w spornym okresie w Zespołach Przesposobienia Rolniczego mogły uczestniczyć osoby nie pracujące w rolnictwie oraz, czy uczestnikom Zespołów przysługiwały uprawnienia uczniów, takie jak korzystanie ze zniżek kolejowych na podstawie legitymacji szkolnych oraz wakacje. Zauważyć należy, że organizacja nauczania (pkt VI wytycznych) przewidująca podział roku nauczania na dwa semestry

bez wakacji (jesiennie-zimowy, od 1 listopada do 31 marca i wiosennie-letni - od 1 kwietnia do 31 października), oraz informacja, potwierdzająca ten podział mogą wskazywać, że kształcenie się w Zespole nie było: "równoznaczne z kształceniem się w szkole".

Sąd Najwyższy w pełni podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu postanowienia Sądu Apelacyjnego, że sentencja zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego nie spełnia wymogu orzeczenia co do istoty sprawy w rozumieniu art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Orzekając, po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd uwzględni wymogi zawarte w tym przepisie.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy z mocy z art. 391 § 1 oraz art. 368 pkt 3 i 388 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====